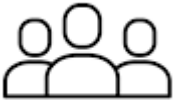
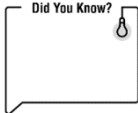

DEMOtour: SPOREN VAN HET KOLONIAAL VERLEDEN

DOCUMENT VOOR LEERKRACHTEN

Praktische fiche

	Doelgroep	3 ^e graad van het secundair onderwijs
	Aantal	Klasgroep
	Tijdsduur	2u30
	Korte beschrijving	Deze activiteit vindt plaats in de buitenlucht. Verdeeld in groepen volgen de leerlingen een route terwijl ze vragen beantwoorden, hun omgeving observeren en informatie zoeken.
	Pedagogische doelstellingen	Kennismaken met de sporen van het koloniaaal verleden in Brussel.
	Benodigdheden	iets om te schrijven Minstens één GSM per groepje voor eventuele noodgevallen en om foto's te kunnen nemen

VOORALEER JULLIE BEGINNEN

De DEMOtour is een volledig autonome activiteit. Het BELvue houdt geen toezicht tijdens het verloop hiervan. U bent dus zelf verantwoordelijk voor de groep.

Om de DEMOtour vast te leggen, moet u een beschikbare datum en tijdstip reserveren op de website van het museum: belvue.be

Dit document bevat de nodige instructies, de antwoorden op de vragen die aan de leerlingen zullen gesteld worden en wat contextualisering per stop.

Verdere omkadering kan ook gevonden worden in het historisch dossier 'De Belgische kolonisatie in Midden-Afrika' en aanvullende oefeningen voor in de klas kan u vinden in de educatieve fiches voor leerlingen 'Koloniaal debat in België, historisch bekeken'.

STARTPUNT

De route begint in het BELvue Museum, Paleizenplein 7, 1000 Brussel. Ga naar de balie van het BELvue, daar zullen de nodige documenten aan de leerlingen overhandigd worden.

Verdeel de klas in verschillende groepen. Elke groep krijgt een boekje met de route en de te beantwoorden vragen.

Laat de groepen vanaf het BELvue telkens met een interval van 5 minuten vertrekken, zodat niet alle groepen tegelijk bij dezelfde halte aankomen. Zorg er wel voor dat jullie niet aan de ingang of voor de receptie van het museum gaat staan, zodat jullie de aankomst van andere schoolgroepen en bezoekers niet verhinderen. Verzamel in plaats daarvan op de agora voor het gebouw. Van daaruit kan je de voortgang zien van de groepen die van de 1e naar de 2e stop van de route gaan, en zo weet je wanneer je de volgende groep kan sturen.

Zodra de groepen met de activiteit begonnen zijn, controleer dan of alles soepel verloopt door zelf op verschillende punten langs de route te staan. Aangezien de leerlingen alleen in de stad zullen zijn, is het belangrijk dat u een manier vindt om met hen te communiceren voor wanneer er eventuele noodgevallen zijn. U moet zich snel bij een groep kunnen voegen, dus wijk best niet ver van de route af.

ROUTEBSCHRIJVING, OPLOSSINGEN EN CONTEXT

Hieronder vindt u per stop de volgende zaken: de routebeschrijving, de antwoorden op de vragen, eventueel relevante verwijzingen naar het historisch dossier en de educatieve fiches en bijkomende context.

Stop 1 – Paleizenplein

Ga naar rechts als je uit het museum komt. Stop aan de hekken.

Wat is volgens jullie dit enorme gebouw met de Belgische vlag op?

Het gebouw is het koninklijk paleis.

Welke letters zien jullie op het gebouw?

Op het gebouw is een dubbele 'L' zichtbaar'.

Van wie is dit monogram?

Dat is het monogram van koning Leopold II, vandaar de dubbele 'L'.

Aan het begin van zijn regering, zette koning Leopold II de werken aan het Koninklijk Paleis, die zijn vader was begonnen, voort. Een aantal salons werden opgeknapt, maar in 1877 raakte het geld op. Vanaf 1885 was Leopold II officieel koning-soeverein van Congo-Vrijstaat en beschikte hij er in theorie over alle macht. De oprichting van deze kolonie had hoofdzakelijk een commercieel doel, met als prioriteit de intensieve ontginning van de Congolese rijkdommen. Tegen het einde van zijn regering waren de financiële problemen van Leopold dan ook opgelost. Naast vele andere bouwwerken in België hervatte Leopold II ook de renovatie van het Koninklijk Paleis. De voordien sobere voorgevel kreeg een monumentaal karakter met monogrammen van Leopold II en de voortuinen werden aangelegd. Hij wilde ook een 'Congozaal' bouwen, waar op de muren allegorische taferelen van 'zijn' Congo-Vrijstaat moesten komen, maar Leopold II heeft deze nooit kunnen afwerken. Albert I vulde later de muren met spiegels. Vandaag zien we nog frontons boven de spiegels die een wereldbol met de kaart van Afrika voorstellen.

Laten we deze persoon gaan zoeken! Ga verder in dezelfde richting en sla af naar rechts.

Stop 2 – Regentlaan

Jullie zien nu een groot standbeeld van Leopold II. Ga wat dichterbij staan. Observeer en overleg. Welke indruk krijgen jullie van het beeld?

Het beeld is erg groot en kan een vrij imposante indruk geven. Een man op een paard straalt macht en belangrijkheid uit.

Waarom wordt hij zo afgebeeld?

Leopold II wordt hier op deze manier afgebeeld om vertrouwen te winnen van de Belgen over zijn koloniaal project en om macht uit te stralen.

Naar wat kijkt hij?

Hij kijkt naar de ING bank. (niet de planten of de wegenwerken)

Vinden jullie nog sporen rode verf op het standbeeld?

Er zijn nog resten rode verf te vinden.

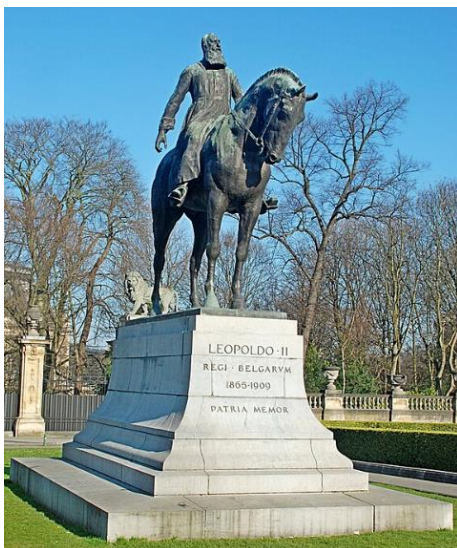
Kijk hoe hij eruit zag in 2020:

Wat staat er geschreven? Wat betekent BLM? Naar welke beweging verwijst dat?

'BLM' verwijst naar de antiracistische politieke beweging 'Black Lives Matter'. Deze beweging is in 2013 ontstaan in de Verenigde Staten als aanklacht tegen het politiegeweld tegen Afro-Amerikanen.

Bestaat deze beweging vandaag nog? Is het bestaan ervan nog noodzakelijk?

Gezien het voortdurend racisme in de wereld blijft het belang van deze beweging bestaan.

Historisch dossier bldz. 8: Argumenten voor de kolonisatie: beschaving, wetenschap en godsdienst

Historisch dossier bldz. 53: De kolonisatie in de publieke ruimte

Historisch dossier bldz. 54: Belgische instellingen en organisaties met een koloniaal verleden

Educatieve fiches casus 1: De standbeelden van Leopold II

In veel Belgische steden en dorpen herinnert de publieke ruimte op talloze plaatsen aan het koloniale verleden. Verspreid over pleinen en parken vinden we standbeelden, monumenten en gedenkplaten die de zogenaamde heldenmoed van het voormalige koloniale verleden eren. De meeste van deze standbeelden dateren uit het interbellum, zoals het standbeeld op het Troonplein, dat in 1926 werd opgericht met koper en tin afkomstig uit Congo.

In die periode ontstond er veel commotie over de wreedheden in Leopold II's Congo-Vrijstaat. De standbeelden dienden als propaganda om deze schandalen te verdoezelen en om de bevolking enthousiast te maken voor de koloniale onderneming.

Recentelijk zijn er echter meer campagnes van activisten ontstaan rond deze standbeelden en monumenten. Zij vinden dat Leopold II niet langer zonder kritiek op een voetstuk mag worden geplaatst vanwege zijn wanbeleid in Congo. Volgens hen zijn deze beelden een voortdurende herinnering aan de vernederingen van het kolonialisme en vormen ze een verheerlijking van een massamoordenaar.

Het standbeeld van Leopold II in Brussel is dan ook meerdere keren beklad of beschreven met verf, onder andere in 2008, 2018, 2019 en opnieuw in 2020. In 2020 werd er bovendien een petitie gelanceerd om het beeld te verwijderen. Binnen enkele dagen werd deze petitie meer dan 45.000 keer ondertekend.

De Banque Lambert, opgericht door Samuel Lambert en later geleid door zijn zoon Léon Lambert, was de huisbankier van Leopold II. Zowel zijn persoonlijke financiën als die van de Onafhankelijke Congostaat werden via deze bank beheerd. De bank was gevestigd in de voormalige woning van Samuel Lambert aan de Marnixlaan. Het standbeeld van Leopold II aan de achterkant van het koninklijk paleis kijkt mogelijk in de richting van dit gebouw als een vorm van dankbetuiging voor de financiële steun.

Later fuseerde de Banque Lambert met de Bank van Brussel, waardoor de Bank Brussel Lambert (BBL) ontstond. In 1998 werd deze bank overgenomen door de ING Groep, die tot op de dag van vandaag in het gebouw is gehuisvest.

Daarnaast zijn er tal van andere instellingen en organisaties met een koloniaal verleden. In de zakenwereld zijn banken zoals ING en BNP Paribas Fortis de erfgenamen van banken en investeringsmaatschappijen die vroeger belangen hadden in grote koloniale bedrijven.

Stop 3 – De Meeûssquare

Draai jullie om, steek de drukke straat over en neem de Luxemburgstraat. Loop verder tot het parkje.

Zoek de buste van Ferdinand de Meeûs en lees de tekst op de buste. Kan hij betrokken geweest zijn bij Belgisch Congo?

Ferdinand de Meeûs was een Belgisch bankier en jurist en leefde tussen 1798 en 1861. Hij kan dus niet rechtstreeks betrokken geweest zijn bij Belgisch Congo. De bedoeling hier is dat de leerlingen nadenken over wanneer de Belgische koloniale periode gestart is.

Waarom heeft de Belgische overheid deze standbeelden gezet ter herinnering aan de kolonialen?

Standbeelden waren een manier van promotie en propaganda voor het koloniale project.

Wat denken jullie? Als jullie burgemeester waren van een stad, wat zouden jullie doen met de standbeelden van Leopold II? Laten staan/laten staan met context/weghalen.

Denkt iedereen in de groep er hetzelfde over? Verzin samen voor elke mogelijke beslissing een argument.

Historisch dossier bldz. 53: De kolonisatie in de publieke ruimte

Educatieve fiches casus 1: De standbeelden van Leopold II

Standbeelden, monumenten en plaatsnamen waren belangrijke middelen om het Belgische koloniale project te promoten. Door monumenten op te richten voor koloniale "helden" en straten en pleinen naar hen te vernoemen, bracht België hulde aan hun zogenaamde heldendaden en goede werken, die als voorbeeld moesten dienen voor toekomstige generaties. Tot op de dag van vandaag worden er op sommige van deze plekken nog steeds huldemomenten georganiseerd door koloniale verenigingen.

Er klinkt echter steeds meer kritiek op deze standbeelden, met de oproep om ze in musea te plaatsen voor educatieve doeleinden en ze in de openbare ruimte te vervangen door antiekoloniale kunstwerken. Tegenstanders van deze aanpak stellen dat de geschiedenis niet mag worden uitgewist en vragen zich af waar het eindigt als we iedereen met een dubieus verleden van zijn sokkel moeten halen.

Een derde optie is het contextualiseren van deze standbeelden. Hierbij wordt via uitleg meer informatie gegeven over de afgebeelde persoon en zijn geschiedenis. Ook deze benadering krijgt kritiek, omdat zulke informatiebordjes mogelijk hun doel voorbijschieten. Naast de discussie over de inhoud van de bordjes, veranderen ze de manier waarop deze monumenten de openbare ruimte vormgeven niet, en zijn ze vaak minder zichtbaar dan de monumenten zelf, die de koloniale leiders verheerlijken.

Stop 4 – Waversesteenweg

Draai jullie opnieuw om (naar de buste van de Meeûs) en neem de straat rechts naar boven (Parijsstraat). Ga rechtdoor langs de Marsveldstraat en sla links af in de Napelsstraat. Jullie komen aan op de Waversesteenweg en staan rechtover een kunstwerk.

Bekijk het kunstwerk. Hoe gedraagt de moeder zich?

De moeder lijkt beschermend over haar kind, bezorgd en wanhopig of boos.

Het kunstwerk is gemaakt uit wapenhulzen, wat symboliseren die?

De wapenhulzen symboliseren oorlog en geweld.

De kunstenaar is Freddy Tsimba. Hij is Congolees. Zijn kunstwerk was het eerste van een Afrikaanse kunstenaar in de Brusselse openbare ruimte. Het dateert van 2007. Wat denken jullie daarvan? Dat is laat! / We liepen voor op onze tijd. / Ik weet het niet.

Waarom zou iemand daar een andere mening over hebben? Leg uit.

Au-delà de l'Espoir is een kunstwerk van de Congolese kunstenaar Freddy Tsimba en was in 2007 het eerste kunstwerk van een Afrikaanse kunstenaar in de Brusselse openbare ruimte. Het beeld toont een vrouw die haar kind vasthoudt. Het kind mist een voet en wordt beschermd door zijn moeder, die er angstig, wanhopig en/of boos uitziet. Volgens Tsimba symboliseert het kind continuïteit; de moeder wil dat het kind overleeft, zelfs met een voet minder, en zo wordt het werk een schreeuw om leven.

Tsimba's werk richt zich op de mens en ontstaat vaak uit een spanning tussen lijden en de kracht van het leven. Het kunstwerk is gemaakt van aan elkaar gelaste wapenhulzen, een materiaal dat Tsimba vaak gebruikt. De meeste hulzen komen uit Congo, maar hij verwerkt ook hulzen die hij heeft verzameld op andere slagvelden, van Normandië tot Haïti.

Stop 5 – Elsensesteenweg

Ga naar rechts op de Waversesteenweg. Jullie komen aan op de Elsensesteenweg. Kijk naar boven en zoek het fresco; het schilderij van Chéri Samba.

Wat is de titel?

Porte de Namur – Porte de l'amour ?

Wat is de boodschap van de titel ?

De Naamse Poort als plaats voor liefde, vriendschap, saamenhorigheid en diversiteit.

In de tekst kan je op de tweede lijn in het midden de naam vinden van de wijk waar julie net zijn doorgelopen.

De Matonge-wijk.

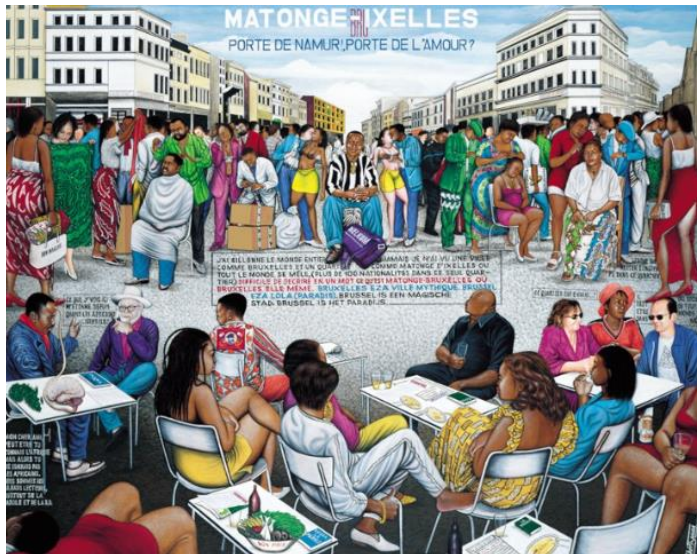
Hoe is de Brusselse superdiversiteit afgebeeld op het fresco?

We zien mensen van alle afkomsten samen leven, eten, praten, dansen, ...

Historisch dossier bldz. 50-51: De Congolezen in België in de koloniale tijd

Vanaf de jaren 1950 komen steeds meer Congolezen naar België. Kort na de onafhankelijkheid waren er ruim 2.500 Congolezen in het land, van wie velen zich in Elsene vestigden. In deze wijk woonden al veel voormalige koloniale organisaties en verenigingen, zoals de Belgische Koloniale Unie en de *Union des Femmes coloniales*, waren gevestigd.

In de jaren 1970 nam het aantal Congolezen en andere Afrikaanse nationaliteiten in de omgeving toe. De wijk werd omgedoopt tot "**Matonge**," naar de naam van een wijk in Kinshasa. De Afro-Belgen die er woonden, brachten een stukje van de Afrikaanse cultuur met zich mee, wat zichtbaar werd in de publieke ruimte: kleine handelszaken, restaurants en sociale activiteiten zijn er sterk beïnvloed door Midden-Afrikaanse tradities. Tot op de dag van vandaag blijft Matonge een bruisende ontmoetingsplaats.

Een symbool van het multiculturele karakter van de wijk is het reusachtige fresco van de kunstenaar Chéri Samba, *Porte de Namur - Porte de l'amour*. Dit kunstwerk toont echte bewoners van Matonge die voor de schilder hebben geposeerd en weerspiegelt de ware superdiversiteit van de wijk.

Stop 6 – P.L.-square

*Ga naar rechts, de straat naar beneden. Zoek hoe het plein aan jullie rechterkant noemt.
Doe dit vóór jullie de drukke straat oversteken.*

Patrice Lumumba-square

Wie is Patrice Lumumba?

Patrice Lumumba (1925-1961) was een Congolese politicus en wordt gezien als één van de vaders van de onafhankelijkheid en het symbool van de strijd tegen de koloniale onderdrukking.

Nu jullie de volledige brief hebben gelezen, zouden jullie hetzelfde stukje tekst gekozen hebben om het over de strijd van Lumumba te hebben of een ander? Waarom?

Er zijn andere stukken in de tekst die bijvoorbeeld een zwaardere veroordeling zijn van het kolonialisme.

Waarom was Lumumba een belangrijk figuur in de strijd voor vrijheid?

Alle antwoorden zijn correct.

Historisch dossier bldz. 64: Patrice Lumumba

Historisch dossier bldz. 41 : De « évolués »

Historisch dossier bldz. 43-45: Onafhankelijke staten

Patrice Lumumba (1925-1961) was een Congolese politicus en wordt gezien als een van de vaders van de onafhankelijkheid en als een symbool van de strijd tegen koloniale onderdrukking. Hij behoorde tot de klasse van de "évolués," een nieuwe sociale klasse binnen de gekoloniseerde bevolking die toegang kreeg tot bepaalde beroepen en door de koloniale macht als meer ontwikkeld werd beschouwd, omdat zij de westerse levensstijl overnamen.

Aan het einde van de jaren 1950 werd Lumumba steeds politiek actiever en pleitte hij voor onafhankelijkheid en nationale eenheid. In 1958 richtte hij de Mouvement National Congolais (MNC) op. De koloniale autoriteiten zagen hem als een bedreiging en in 1959 werd hij gevangengenomen. Na zijn vrijlating in 1960 reisde hij naar Brussel om deel te nemen aan onderhandelingen die leidden tot de onafhankelijkheid van Congo. In mei 1960 kwam de MNC als sterkste partij uit de algemene verkiezingen, en op 30 juni 1960 werd Lumumba de eerste premier van het onafhankelijke Congo.

Tijdens de ceremoniële overdracht van de kolonie hield Lumumba een historische toespraak, waarin hij de kolonisatie scherp bekritiseerde. Dit stond in schril contrast met de paternalistische toespraak van koning Boudewijn.

In juli 1960 raakte het onafhankelijke Congo echter in een crisis, waarbij zowel binnenlandse als buitenlandse opposities probeerden Lumumba's macht te ondermijnen. Hij vroeg om hulp van de Verenigde Staten en de Verenigde Naties, maar zij weigerden. Lumumba moest zich daardoor tot de Sovjet-Unie wenden voor steun.

Aangespoord door België en de Verenigde Staten werd Lumumba in september 1960 ontslagen door president Kasavubu. Als tegenreactie zette Lumumba de president af, maar kort daarna greep Mobutu de macht en liet Lumumba arresteren. Op 17 januari 1961 werd Lumumba vermoord, met medeplichtigheid van de Belgen. Zijn lichaam werd onmiddellijk en bewust vernietigd. Het enige wat nog van hem overbleef was een tand.

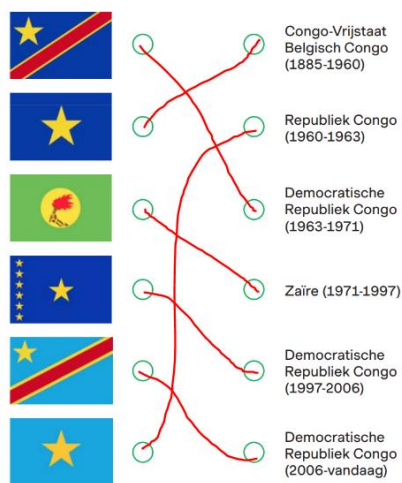
Hoewel Lumumba slechts minder dan drie maanden premier was, had hij een zeer grote invloed op de Congolese samenleving. Tot op de dag van vandaag wordt hij door velen als een held en martelaar beschouwd.

Op 30 juni 2018 werd het Patrice Lumumba-plein ingehuldigd bij de ingang van de Matongewijk, vlak bij de Naamse Poort en het fresco van Chéri Samba. Dit plein is de eerste openbare ruimte in Brussel die hulde brengt aan de eerste premier in de geschiedenis van onafhankelijk Congo, na het einde van de Belgische kolonisatie in 1960.

Stop 7 – Brederodestraat

Steek de kleine ring over en neem de Naamsestraat. Sla de derde straat rechts af. Jullie zijn nu in de Brederodestraat. Aan jullie linkerkant staat een mooi houten huis: de Noorse Chalet.

Verbind de juiste vlag met de juiste periode. Je mag de juiste antwoorden ook op internet zoeken.

In 1906 liet Leopold II een opmerkelijk huis bouwen in de achtertuin van het Koninklijk Paleis. Voor dit project schakelde hij de Noorse architect Finn Knudsen in, wat het huis de naam "Noorse Chalet" opleverde. Vanuit deze chalet leidde Leopold II persoonlijk het bestuur van zijn Onafhankelijke Congostaat. Dit hoofdkwartier was het centrum van waaruit de officiële propaganda werd ontwikkeld en waar de belangrijkste beslissingen met betrekking tot Congo werden genomen, tot 1908.

De vijfpuntige ster op de Noorse Chalet verwijst naar de ster op de vlag van de Congo-Vrijstaat. Sinds de onafhankelijkheid van Congo zijn er verschillende ontwerpen van de nationale vlag in gebruik geweest. De veranderingen in de vlag weerspiegelen vaak een verandering in het bestuur.

De huidige vlag van Congo bevat de volgende elementen en hun symboliek:

- Een blauwe achtergrond: vrede
- Een geel lint: rijkdom
- Een rood lint: het bloed van de martelaren
- Een gele ster: de eenheid van het land (voorheen stonden de sterren voor de verschillende provincies)

Stop 8 – Koningsplein

Keer terug naar de Naamsestraat, sla rechts af en ga verder tot aan het Koningsplein. Houd rechts aan tot aan de achterkant van het BELvue museum. Zoek het plakkaat met een ster en lees het.

In 1960, bij de onafhankelijkheid van Congo, kwamen onder andere de leden van het bestuur van Afrika naar het hotel Bellevue om zich in te schrijven als vluchtelingen. Wie waren zij?

De leden van het bestuur van Afrika waren Belgische kolonisten.

Representeren de sporen van het koloniaal verleden die zichtbaar zijn in de stad voldoende de complexiteit en donkere kanten van de kolonisatie?

Historisch dossier bldz. 39 : Ruanda-Urundi

Historisch dossier bldz. 46-47: De gerepatrieerde Belgen

Na de onafhankelijkheid van Congo, waarbij tientallen Belgische burgers omkwamen tijdens de gewelddadigheden, ontstond een massale golf van repatriëringen. Gedurende de vijf jaar die volgden, bleven de achtergebleven Belgen het doelwit van gewelddadige acties door verschillende partijen in het conflict. Na hun terugkeer moesten de voormalige kolonials zich aanpassen aan het leven in België, een moeilijke overgang voor velen van hen, aangezien ze zich geen ander bestaan konden voorstellen dan in Congo.

Het trauma van terugkerende kolonials krijgt in België tot op de dag van vandaag veel aandacht. Maar zoals vaak het geval is in de koloniale geschiedenis, wordt de specifieke Congolese dimensie van deze geschiedenis vaak over het hoofd gezien.

Ruanda-Urundi was sinds 1884 een Duitse kolonie. Het Verdrag van Versailles van 1919, dat zware sancties oplegde aan de verliezende landen, ontnam Duitsland zijn Afrikaanse koloniën en wees Ruanda-Urundi toe aan België. Dit gebied werd zo een mandaatgebied, wat betekende dat België verantwoording moest afleggen aan de internationale gemeenschap over het bestuur. In de praktijk was het Belgische bestuur en beleid echter zeer vergelijkbaar met dat van Belgisch-Congo.

Jullie DEMOtour eindigt hier. We hopen dat jullie Brussel op een andere manier hebben kunnen 'bezoeken' en veel hebben geleerd over de geschiedenis en het koloniaal verleden.

De leerlingen zullen je aan het einde vragen om de juiste antwoorden.